

*протоієрей Віталій Клос,
доктор церковно-історичних наук, професор,
проректор з наукової роботи
та професор кафедри церковно-
історичних та практичних дисциплін
Київської православної богословської академії*

ПРЕОСВЯЩЕННИЙ ВЛАДИКА АГАПІТ (ВИШНЕВСЬКИЙ) ЯК НАСТОЯТЕЛЬ СВЯТО-МИХАЙЛІВСЬКОГО ЗОЛОТОВЕРХОГО МОНАСТІРЯ (1902 – 1908) (до 150-річного ювілею з часу народження)

Стаття присвячена 150-ій річниці з часу народження (у 1867) єпископа Уманського (1902), Чигиринського (1907), Владикавказько-Моздоцького (1908), Катеринославсько-Маріупольського (1911), архієпископа (1918), голови Св. синоду УАПЦ (1919) Агапіта (Вишневецького). У ній коротко висвітлено життєвий шлях архіпастиря; зосереджена увага на його служінні на посаді настоятеля Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря, який у 1908 році святкував свій славний 800-літній ювілей з часу закладення кам'яного храму обителі; подано відомості про монастирське будівництво та оновлення мартирію св. великомучениці Варвари; коротко охарактеризована праця архіпастиря та його позиція щодо автокефалії Української Церкви.

Ключові слова: *єпископ Уманський, Чигиринський, Катеринославський, архієпископ Агапіт (Вишневецький), Свято-Михайлівський Золотоверхий монастир, оновлення мартирію, будівництво готельних корпусів, ювілей, закон про автокефалію, УНР.*

У наші дні ми спостерігаємо значне зростання Української Православної Церкви Київського Патріархату, що виявляється не тільки в будівництві храмів та монастирів, визнанні державою дипломів духовних навчальних закладів з їх ліцензуванням і акредитацією, все більш інтенсивним переходом храмів і громад, але найголовніше – визнанням українського народу та усвідомленням, що саме ця Церква є з народом, що саме ця Церква є автокефальною і не підпорядковується ніяким закордонним центрам, що завжди шкодило та й зараз має великі негативні наслідки для всього народу та Української держави. Тим більше тоді, коли адміністративний центр або ж церковне управління, зокрема Московського Патріархату, знаходиться в столиці держави, яка сьогодні є агресором та веде неоголошену війну з Україною. Саме сьогодні є дуже важливим звертати свої погляди на подібні процеси, які відбувалися в нашій державі 100 років тому, у 1917 році, або ж наступних роках, коли у 1919 році вийшов закон про автокефалію Української Церкви, яка мала велику, зокрема й фінансову, підтримку з боку держави.

У своєму дослідженні ми тільки частково торкнемося всіх цих питань крізь призму життя та архіпастирського служіння архієпископа Агапіта Вишневецького, людини, яка відіграла значну роль як в історії Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря, так і в час набуття, згідно із згаданим законом, автокефалії Української Православної Церкви. Преосвященний владика Агапіт був одним з ініціаторів створення Української автокефальної Православної Церкви (УАПЦ).

Пропоноване для розгляду питання ще чекає своїх дослідників, які б охарактеризували не тільки постать архієпископа Агапіта, але й ті процеси, які відбувалися навколо нього. При аналізі цієї проблеми варто звертатися до тих джерел, які відомі [2 – 14], та тих, які ще не оприлюднені та можуть відкрити нові сторінки з минулого. Коли ж торкатись попередніх публікацій, варто згадати праці О. Бойко [16], Д. Введенського [17], митр. Димитрія та прот. В. Клоса [20], О. Ігнатуші [22], А. Кострюкова [24], Ю. Скалозуба [29], А. Стародуба [30, 31] та О. Тригуба [32]. Серед повідомлень та статей в періодичних

виданнях і різних збірниках та енциклопедіях з цього питання були певні публікації [15, 18, 21, 23, 25 – 28, 33].

Народився Антоній Йосипович Вишневський (архієпископ Агапіт) у містечку Іскорость Овруцького повіту Волинської губернії (нині село в Коростенському районі Житомирської області) у сім'ї псаломщика (батько згодом служив дияконом у с. Вигів того ж повіту) 16 липня 1867 року. Закінчивши Житомирське духовне училище (1878 – 1882) і Волинську духовну семінарію (1882 – 1888), був призначений (з 15. 07. 1888) псаломщиком Свято-Троїцької церкви с. Дідковичі Овруцького повіту, де викладав у місцевій церковно-парафіяльній школі. 21 листопада 1889 року, після одруження, єпископом Острозьким Олександром (Заккісом) був рукоположений на священика та звершував своє служіння у с. Беги в тому ж повіті. Після смерті дружини, у серпні 1892 року поступив в КДА, де на третьому курсі навчання прийняв чернечий постриг, який було звершено 10 серпня 1895 року в Києво-Печерській лаврі. Успішно захистивши кандидатську дисертацію «Морально-аскетичне вчення преподобного Ніла, подвижника Синайського», Агапіт у 1896 році закінчив КДА (ухвала ради КДА від 06. 06. 1896 затверджена митрополитом Київським і Галицьким Йоаникієм (Рудневим) 26. 06. 1896) [15, с. 81].

Згідно з постановою синоду від 25 – 28. 09. 1896 року призначений інспектором Полтавської духовної семінарії. 17 – 18. 07. 1898 року синодом піднесений в архимандрити й переведений на посаду ректора духовної семінарії в м. Катеринославі (нині Дніпро), де викладав Св. Писання. У 1898 – 1902 очолював Кирило-Мефодіївське та Свято-Володимирське братства при семінарії, входив до складу комітету, що опікувався Катеринославською міською публічною бібліотекою, головував у єпархіальних місіонерській та училищних радах, був членом відділу Імператорського православного палестинського товариства та комітету Православного місіонерського товариства у Катеринославі. 22 березня 1902 року Преосвященніший владика Агапіт (Вишневський) призначений єпископом Уманським, 3-ім вікарієм Київської єпархії та настоятелем Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря [15, с. 81, 82].

У 1903 р. монастирське правління звернулося до Преосвященнішого єпископа Уманського Агапіта, настоятеля Золотоверхої обителі, з пропозицією розширення готельного комплексу, оскільки «Монастирські кам'яні будівлі странноприймного комплексу [...], згідно з розмірами, не відповідають вимогам свого призначення. Маловміщувальність цих будівель насамперед досить сильно відбивається на бідних паломниках, що прибувають у Київ для поклоніння святим і тимчасово зупиняються на безкоштовну ночівлю тут. Досить часто стається так, що багато прочан, які прибули з далеких місць Росії, не знайшовши для себе кімнати в монастирському готелі, з жалем, поза своїм бажанням, вимушені шукати притулку в місті, серед мирської марноти та шуму. Тому цей недолік викликає справедливе невдоволення серед паломників».

Внаслідок вказаних причин монастирське правління пропонує: 1) будівлю странноприймниці розширити через прибудову зі східного боку корпусу довжиною 29 сажнів під загальний фасад згідно зі складеним єпархіальним архітектором планом; 2) цю прибудову пристосувати для ночівлі паломників. Відповідно до попередніх підрахунків правління ця будівля монастирю мала обійтися в 50 тисяч крб., які обитель поступово мала отримати з різних джерел. Будівництво пропонується провести господарським способом як більш вигідним з економічної доцільності під наглядом єпархіального архітектора та особливої комісії з монастирської братії: економом ієромонаха Леонтія, наглядача странноприймного дому ієромонаха Сергія і контролера ієромонаха Іони. Внизу документа стоять підписи намісника ігумена Митрофана, скарбника ієромонаха Гавриїла, членів правління ієромонаха Феофілакта й ієромонаха Глікерія. Преосвященний єпископ Агапіт своєю резолюцією від 10 березня 1903 року дав благословення на будівництво цього корпусу [10, арк. 2 – 3 зв.].

Цегла була покладена за 2,5 місяці. У цьому корпусі одразу ж було зроблене парове опалення, вентиляція, електричне освітлення. За всім процесом будівництва стежив єпархіальний архітектор Е. Єрмаков. Залучено було 30 пар робітників. Міська управа попередила правління монастиря, що потрібне заведення землі для ремонту відкосів на Воло-

димирській гірці. Робити це тільки тачками. Земля повинна втрамбуватися згідно з попередньо визначеними терасами робітниками, яких призначить управа. В кінці стоїть підпис голови «садової» комісії С. В. Ромишова [10, арк. 56 – 57]. Були придбані меблі чудової якості віденської фабрики «Кон». Будівництво закінчилося у серпні 1904 р. [10, арк. 4 – 357].

Згідно з віднайденими документами, виявляється, що срібна рака і сіль, пожертвовані княгинею Анною Орловою-Чесменською (1847 р.), піддавались поновленню. У березні 1903 року до Преосвященного владика Агапіта була направлена доповідь із правління цієї обителі, в якій говорилося про потребу такого оновлення у зв'язку із їх потемнінням. Пропонувалось розібрати раку та сіль по деталях та заново «сребропозолотити останні частини через огонь», а мощі св. Варвари перекласти в раку, в якій знаходились часточки св. мощей в Катерининському приділі, та поставити для поклоніння на попереднє місце, часточки ж св. мощей передбачалось перенести на один із престолів соборного храму або ж покласти в один із запасних ковчежців і залишити на своєму місці, в Катерининському приділі. Також тут говориться про приблизні витрати на ці заходи та про те, що монастир отримав для цього вже й кошти від пані Назімової, а саме 10000 крб., тоді коли Київський майстер Іосиф Ребенок вимагав приблизно 3000 крб. Внизу стоять підписи намісника ігумена Митрофана, скарбника ієромонаха Гавриїла та членів правління ієромонаха Феофілакта й ієромонаха Ліверія. А вгорі цього документа Преосвященний владика Агапіт наклеїв резолюцію щодо підготовлення відповідного звернення з цього приводу до Високопреосвященнішого митрополита Київського і Галицького Флавіана [9, арк. 2, 2 зв.].

У звіті згаданого майстра Іосифа перед монастирським правлінням, в 7-ох пунктах, говориться вже про позолоту через вогонь таких деталей: верхнього балдахіну, який містить срібла 575 фунтів, та його частин; 4-ох лампад великого розміру під колір золотої лампади; гробниці, вага якої невідома, уся повинна бути позолочена із зовнішнього боку; підвищення вагою 207 фунтів з позолотою кутів, ангелів, 8-ох картин (напевне, зображень страждання великомучениці);

великих ангелів, які були на раці, всіх бокових накладних частин, а також кронштейнів під лампади й підкладки під раку. Вартість вказаних робіт передбачалася 3117 крб., але, ймовірно, були якісь протиріччя, бо внизу той же майстер Іосиф Ребенок дописав: «съ объявленою суммою 3117 руб. Скидываю 317 руб., а 2800 руб. остаются за упомянутую Работу». Також стоїть відповідний підпис [9, арк. 5, 5 зв.].

Із доповіді Преосвященного владика Агапіта митрополиту Флавіану дізнаємося, що пані Назімова приїхала із Петербурга в Золотоверхий монастир 20 січня 1903 р. й пожертвувала 10000 крб. із проханням використати їх на прикрашення раки св. великомучениці Варвари та храму, в якому ці нетлінні мощі почивають; і про те, що під час ремонту мартирія мощі св. Варвари будуть перекладені в запасну раку, яка була в ризниці, та поставлені на старе місце для поклоніння паломників. Вартість робіт за оновлення мартирія – до 3500 крб., а пофарбування собору – до 2000 крб. Доручили цю роботу відомим майстрам та спеціалістам: оновлення раки – Київському майстру Іосифу Ребенку, а пофарбування стін – Івану Уткіну. Для нагляду утворили спеціальну комісію із монастирської братії в складі «блюстителя» раки ієромонаха Паїсія, ризничного ієромонаха Ігнатія і члена монастирського правління ієромонаха Глікерія [9, арк. 6, 6 зв.].

З Київської духовної консисторії прийшов відповідний указ про дозвіл на ці відновлювальні роботи від Високопреосвященнішого митрополита Київського Флавіана [9, арк. 9, 9 зв.]. Але цікаво, що тут поміщений і договір з іншим майстром, зокрема Т. Мартинюком, на позолоту через вогонь, полірування і ремонт мартирія, підвіски і балдахіна св. великомучениці Варвари. Та й ціна за всю роботу дещо менша – разом 2510 крб. 70 коп. Може, бралась до уваги й така можливість. Та, швидше за все, згідно зі словами, щоб зробити все «хозяйственным способом», було вибрано саме майстра-спеціаліста Іосифа Ребенка, який проживав на Андріївському узвозі у власному будинку [9, арк. 13, 14].

Із договору ж від 13 травня дізнаємось, що Іосиф Ребенок зобов'язаний зробити поновлення раки, сїні і 4-ох великих лампад від цієї раки у власній майстерні і під особистим наглядом. Для позолоти вказаних



речей він повинен використовувати чисте червоне золото 96-ої проби. Початок робіт планувався на 15 червня, а завершення на 1 жовтня 1903 р. Крім цього, майстер вніс під заставу 1000 крб. для збереження їх в монастирі до завершення вказаних робіт та прийому їх монастирською комісією [9, арк. 15 зв., 16 зв.].

Після завершення усіх робіт комісія зробила висновок: «1-ше після перевірки підвищення, раки, сіні і 4-ох лампад при мощах св. Варвари виявилось, що вони наново «сребропозлащены» через вогонь досить добре, і 2-ге видано було майстру Ребенку срібла 23 пуди 28 фунтів 86 золотників, а отримано назад 23 пуди 31 фунт 92 золотники» [7, арк. 11 зв.]. Отже, добавилось зайвих 3 фунти 6 золотників. Вага збільшилась внаслідок наново покладеного золота та, частково, за рахунок добавлення гвинтів та гайок, які були відсутні. Отож, робота була зроблена досить якісно, і майстер відповідно отримав обумовлену плату від монастиря.

Отже, у 1903 році, за благословенням єпископа Агапіта, відбулося оновлення мартирія св. великомучениці Варвари Іосифом Фомичем Ребенком та фарбування зовнішніх стін соборного храму Київським малярем Іваном Яковичем Уткіним. Тим же майстром була пофарбована зеленою клеєвою фарбою, в певних заштукатурених місцях, монастирська дзвіниця [9, арк. 11, 12].

Зрозуміло, що впродовж довгого перебування чесних мощей св. Варвари в Золотоверхій обителі до настоятелів її неодноразово звертались різні особи, які бажали отримати хоча б невелику часточку чесних мощей для свого храму чи навіть дому. Але всі ці прохання переважно цілком вмотивовано відхилялись. Приклад чого знаходимо в проханні священика Павлівської Свято-Варваринської церкви Холмсько-Варшавської єпархії Євгенія Чайковського, який у 1903 році хотів отримати часточку від св. мощей. Мотивує це отець Євгеній укріпленням та зміцненням православ'я на своїй парафії. Однак цілком ясно, що в цьому йому було відмовлено Преосвященним єпископом Агапітом, настоятелем Києво-Михайлівської обителі, який наклав резолюцію «отказать» [11, арк. 1].

У 1904 році під час великої пожежі дуже постраждала трапезна церква св. апосто-

ла Івана Богослова. Стінопис в інтер'єрі був частково пошкоджений під час пожежі. Планували навіть розібрати її і збудувати нову, просторішу, за проектом єпархіального архітектора Єрмакова, та в кінцевому результаті вирішено було провести реставрацію й зберегти старий трапезний храм.

У 1905 році були перебудовані цегляна конюшня й господарські будівлі, які примикали до теслярської майстерні. У 1907 році був збудований ще один триповерховий з підвальним приміщенням монастирський готельний корпус із південно-східного боку. У готельних корпусах розміщувались лише богомольці, щоб отримати тимчасовий приютлок [8, арк. 6].

Отож, впродовж 1903 – 1907 років були побудовані два корпуси нових готельних триповерхових приміщень із підвалами. Вони були розташовані з південно-східного боку за проектами єпархіальних архітекторів В. Николаєва та Є. Єрмакова.

Свято-Михайлівський монастир наближався до свого величного ювілею 800-річчя з дня закладення кам'яного храму обителі. В цей час у Золотоверхій обителі була досить велика монастирська братія, яка разом із усіма послушниками нараховувала від 208 [5, арк. 1 зв.] до 237 осіб [6, арк. 3]. Земельні володіння монастиря на цей час становили 385 десятин 1663 сажнів [14, арк. 3]. Більшу частину цієї землі монастир віддавав в оренду. У 1909 році в оренді було 348 десятин. Деяко пізніше монастир здавав в оренду 223 десятини 626 кв. м. Тому разом всієї землі було близько 788 десятин 169 кв. метри [5, арк. 2].

У кінці 1906 року настоятель Золотоверхого монастиря Преосвященний єпископ Уманський Агапіт, вікарій Київської єпархії, вніс таку пропозицію у правління означеної обителі: «Як видно із «Историко-топографических очерковъ древняго Кіева» Н. И. Петрова (Київ, 1897 г. стр. 153), Києво-Златоверхо-Михайлівський монастир заснований 11 липня 1108 р. великим князем київським Святополком II Михаїлом Ізяславовичем, правнуком св. князя Володимира. У тому ж 1108 р. були перенесені з Царгороду в Київ грецькою царівною Варварою, дочкою Олексія Комнина, що вийшла за великого князя Святополка II Михаїла, і покладені в монастирі св. мощі великомучениці Варва-

ри. Отже, у 1908 році виповнюється 800 років існування Києво-Михайлівського монастиря і перебування в ньому св. мощей великомучениці Варвари. Тому пропоную правлінню Києво-Михайлівського монастиря обговорити і подати мені свої думки про те, чи планує монастир, і якщо планує, то яким чином, святкувати 800-річний ювілей як монастиря, так і перебування в ньому св. мощей великомучениці Варвари» [21, с. 17, 18].

Правління монастиря з особливою увагою поставилося до пропозиції Преосвященнішого настоятеля. Воно склало особливу програму святкувань, яка після розгляду єпархіальною владою була затверджена Св. синодом указом (№ 15019) 12 листопада 1907 року [21, с. 18]. З 3 січня 1907 року Агапіт став єпископом Чигиринським, залишаючись вікарієм Київської єпархії [15, с. 82].

Отож, перебуваючи в апогеї слави, у 1908 р. Золотоверхий монастир відзначав своє 800-річчя. За поданням настоятеля обителі єпископа Агапіта, літописну дату 11 липня 1108 р. було взято за час достовірного заснування монастиря, і саме її вирішили відзначати. Святкувався ювілей надзвичайно пишно, зібрались десятки тисяч прочан із близьких та далеких земель.

Перед початком святкування Преосвященний єпископ Чигиринський Агапіт, настоятель Золотоверхої обителі, надіслав «Извещение верующей православной России отъ Киево-Михайловскаго монастыря, въ древнемъ соборе котораго почивають цельбоносныя мощи святыхъ великомученицы Варвары», в якому він подав усю програму святкувань, що затвердив Св. синод [21, с. 11 – 16].

Для відзначення цього ювілею у програмі вказувались такі заходи: «1) видання в декількох тисячах екземплярів та безкоштовне розповсюдження в урочисті дні історичного нарису обителі та житія св. великомучениці Варвари з акафістом; 2) виготовлення для цієї ж цілі нагрудного залізного образка св. великомучениці Варвари по особливому малюнку та з відповідним написом; 3) влаштуванням в обителі 11 липня трапези для бідних паломників, що прибудуть на свято з різних місць; 4) заснування особливого фонду, куди щорічно буде відраховуватись із прибутків обителі визначена сума, незалежно від пожертвувань, на будівництво собору в честь св. великомучениці

Варвари; 5) встановлення щорічного місцевого свята в обителі 11 липня на згадку ювілею та в честь св. архістратиґа Михаїла, св. великомучениці Варвари і св. благовірної княгині Ольги з обнесенням в цей день св. мощей великомучениці хресним ходом навколо обителі» [21, с. 15].

Крім загального повідомлення про святкування до всього віруючого православного люду, від імені Золотоверхого монастиря були надіслані запрошення архіпастирям Російської Православної Церкви, багатьом сановним духовним особам і багатьом високоставленим світським особами. Очікувалось прибуття багатьох гостей на ювілейне святкування Києво-Михайлівського монастиря, що співпало з часом IV Всеросійського місіонерського з'їзду в Києві.

Для вшанування Золоточолої обителі в Київ прибув цілий сонм православних ієрархів на чолі із першосвятителем Російської Церкви митрополитом Санкт-Петербурзьким Антонієм і митрополитом Московським Володимиром. Разом із Київським першоієрархом Високопреосвященнішим владикою Флавіаном та іншими ієрархами вони здійснили цілу низку святкових богослужінь і хресних ходів, зокрема в день ювілею Золотоверхої обителі (11. 07. 1908 р.) й день пам'яті рівноапостольного князя Володимира Великого (15. 07. 1908 р.) [27, с. 19].

В ювілейних урочистостях, крім Високопреосвященніших митрополитів, брали участь 10 архієпископів, 12 єпископів та 9 вікарних єпископів, серед яких і Київські: Агапіт – Чигиринський (перший вікарій), Феодосій – Уманський (другий вікарій), Інокентій – Канівський (третій вікарій).

Поважними гостями на ювілейних святкуваннях обителі були обер-прокурор Св. синоду гофмейстер П. Извольский, гофмейстер А. Рогович, граф С. Шереметьєв, керуючий канцелярією Св. синоду С. Григоровський, віце-директор канцелярії обер-прокурора Св. синоду В. Яцкевич, обер-секретар Св. синоду П. Ісполатов, керуючий канцелярією Училищної ради при Св. синоді П. Гур'єв, помічник всеросійського наглядача церковно-парафіяльних шкіл В. Георгієвський, редактор «Церковних відомостей» професор М. Остоумов і багато інших світських осіб, а з духовенства – намісник Почаївської лаври архімандрит Амвросій, ректор Рязанської

семінарії архімандрит Григорій, ректор Волинської семінарії архімандрит Віссаріон, настоятель Яблочинського монастиря архімандрит Серафим, настоятель Високо-Петровського монастиря архімандрит Макарій та багато інших високосановних духовних осіб із різних епархій.

В ювілейних святкуваннях Золотоверхого монастиря взяли участь і всі пастирі м. Києва на чолі з найстаршим архімандритом Євлогієм, настоятелем Києво-Видубицького монастиря, кафедральним протоієреєм Києво-Софійського собору П. Преображенським, членами Київської духовної консисторії та київськими міськими благочинними. Помолитися на 800-літній ювілей Золоточолої обителі прибули в Київ і багато пастирів Київської епархії [27, с. 19 – 21]. На величне ювілейне святкування Свято-Михайлівської обителі відгукнулось і багато інших, що не мали можливості приїхати в Київ, православних людей та ієрархів із усіх сторін імперії. Сам імператор Микола II надіслав вітальну телеграму, в якій дякував за молитву, що вчитували ченці за його здоров'я і благоденство, бажав «обителі Божій процвітання на благо православної віри» [18, с. 5, 6].

Ювілейні урочистості тривали чотири дні – 10, 11, 13 і 20 липня.

10 липня було днем заупокійних богослужінь у Києво-Михайлівському Золотоверхому монастирі. Парастас ввечері 9 липня і заупокійну літургію та панахиду після неї 10 липня здійснювали Високопреосвященніший архієпископ Сибірський Яків із Преосвященнішими єпископами Сумським Євгенієм і єпископом Миколаївським Тихоном. Поминали в заупокійних моліннях будівничого соборного храму великого князя Святополка Ізяславовича, в хрещені названого Михаїлом, дружину його благовірну княгиню Варвару Олексіївну з дітьми їхніми, всіх від роду князів та княгинь, царів і цариць руських, що у благочестивій вірі упокоїлися, спочилих настоятелів із братією та насельниками обителі [27, с. 21]. Пом'янути засновників і благодійників Києво-Михайлівського монастиря заупокійним молінням зібралось багато киян та приїжджих богомольців.

Із небувалою пишністю та багатолюдністю здійснювались усі святкові богослужіння в ювілейний день Свято-Михайлівської обителі – 11 липня – та в день пам'яті св. рівно-

апостольного князя Володимира – 15 липня [13, арк. 3].

Для цього величного свята була складена особлива служба з акафістом св. великомучениці Варвари. Для її укладення була створена, з дозволу єпархіального управління, комісія в такому складі: отців архімандритів Димитрія (наглядача Києво-Софійського училища), Андріана (проживав на покої в Києво-Михайлівському монастирі) і протоієрея Климента Фоменка (настоятеля київської Олександроневської церкви). Комісія розглянула раніше видані друком акафісти великомучениці і рукописну службу святої, випрацьовану довголітньою богослужбовою практикою монастиря. Переглянуту комісією службу з акафістом св. Варвари Високопреосвященний митрополит Київський і Галицький Флавіан подав Св. синоду, який своєю постановою від 16 – 17 травня 1908 р. постановив: «допустити службу святої великомучениці Варвари до церковного вжитку». За тиждень до святкування типографія Києво-Печерської лаври надрукувала її [27, с. 18].

11 липня було найурочистішим днем в ювілейних святкуваннях Свято-Михайлівської обителі. Богослужіння цього дня почалися 10 липня о 16 год. 30 хв. малою вечірнею і продовжились о 17 год. 30 хв. всенічним бдінням. Богослужіння, що розпочалось близько вісімнадцятої години, закінчилось майже о другій годині ночі. Здійснювали служіння вісім Преосвященних архіпастирів на чолі з двома Високопреосвященнішими архієпископами – Сибірським Яковом і Псковським Арсенієм – за участю великого собору архімандритів.

Особливо сильне враження на багатьох молільників справило обнесення навколо храму св. мощей великомучениці Варвари під час літї. Як свідчать очевидці, була тиха липнева ніч. Соборний храм Києво-Михайлівського монастиря був оточений великою кількістю народу. Між рядовими кафізмами ранньої досить змістовне слово промовив архієпископ Псковський Арсеній, що в головних рисах переповів 800-літню історію монастиря та відзначив суттєві моменти з життя св. великомучениці Варвари. На поліелеї після останнього величання великий собор архієреїв урочисто прочитав акафіст св. великомучениці Варвари. А єпископ Кременецький Амвросій голосно та виразно прочитав кано-

ни свята. Помазування ж народу священним елеєм майже не припинялося до першої ранньої літургії, що почалась о 5 год. у Варваринському приділі соборного храму. Цю літургію звершував архієпископ Іркутський Тихон. Середню літургію служили о 8 год. у Хрестовій Миколаївській церкві при будинку настоятеля – архієпископ Воронежський Анастасій з єпископами Мінським Михаїлом й Тамбовським Інокентієм [27, с. 25, 26]. Прекрасний опис цих святкових днів залишив нам один із очевидців ювілею [17, с. 224].

О 8. 30 заблаговістили з передзвоном на пізню літургію. До 9 год. прибули Високопреосвященніші митрополити С.-Петербурзький і Ладозький Антоній, Московський і Коломенський Володимир та Київський і Галицький Флавіан. Високопреосвященніші митрополити, облачившись та вислухавши часи, вийшли із храму за стіни обителі, до воріт дзвіниці, назустріч хресному ходу, що йшов зі Софійського собору. На чолі його були такі архіпастирі: Високопреосвященніший архієпископ Волинський і Житомирський Антоній, Преосвященніші єпископи – Нижегородський і Азрамаський Назарій, Гродненський і Брестський Михаїл, Холмський і Люблінський Євлогій, Кременецький Амвросій, Сумський Євгеній, Миколаївський Тихон і Новгородсіверський Нестор, духовенство м. Києва та деякі приїжджі священники. Шляхом слідування цього хресного ходу молитовні приспиви святим угодникам київським виконував хор Києво-Софійського собору поперемінно з міськими псаломщиками.

У хресному ході несли такі київські святині: чудотворну ікону «Скорбящей Божій Матері» (зі Стрітенської церкви), Казанську ікону Божої Матері (з Києво-Троїцької Либідської церкви), ікону священномученика Макарія та ікону св. князя Володимира. Високопреосвященніший митрополит Антоній, зустрічаючи ці св. ікони, обкадив їх. Священнослужителі з іконами ввійшли в храм, а за ними йшли Високопреосвященніші митрополити та архіпастирі. Після входу архіпастирів у храм духовенство, що прибуло з хресним ходом із Софійського собору, зняло священні одежі в читальному залі монастиря, а диякони в іконній лавці [27, с. 27].

Почалась літургія, на якій священнодіяли три Високопреосвященніші митрополити. У

вівтарі Катерининського приділу молились архіпастирі, які прибули на урочистості обителі, а у вівтарі Варваринського приділу – архимандрити та священники. Під час причасного архієпископ Волинський Антоній промовив проповідь.

Після закінчення служби о 12 год. відбувся хресний хід із мощами св. великомучениці Варвари. Більше 150 священників разом із архіпастирями, розмістившись парами, йшли довгим рядом навколо собору архістратиґа Михаїла. Тільки розпочався хресний хід, як із неба полився теплий липневий дощ, який тривав до закінчення обнесення св. мощей Варвари, що були прикриті парчевим покровом [27, с. 28, 29].

Попереду всіх ішов послушник із фонарем. За ним ієродиякон із запрестольним хрестом. Потім слідував, у чотири ряди, хор, послушники в стихарях, хоругви, представники патріотичних організацій зі своїми прапорами та значками, ієродиякони та диякони з кадилами, ієромонахи, священники та протоієреї. Після них ішов другий хор та слухачі церковно-вчительних курсів, митрофорні протоієреї та архимандрити. За ними священнослужителі несли раку св. великомучениці Варвари. За святими мощами йшли всі архіпастирі, що прибули на ювілейне свято монастиря. На чолі всієї процесії були митрополити Флавіан, Володимир і Антоній.

Після закінчення богослужіння були принесені вітання обителі з її 800-річним ювілеєм. Це відбувалось у настоятельських покоях Золотоверхого монастиря. Вітання приймав настоятель монастиря Преосвященніший єпископ Агапіт і намісник обителі архимандрит Митрофан. Було прочитано багато вітань від різних монастирів і установ православної країни та отримано безліч святих ікон [27, с. 30].

Від Києво-Печерської Свято-Успенської лаври привітання надіслав її намісник архимандрит Антоній, від Почаївської лаври вітання підписали її намісник архимандрит Амвросій, скарбник ієромонах Євсей, ризничий ієромонах Геронтій та духівник ієромонах Єрмолай, від Київської духовної академії привітання підписав ректор єпископ Уманський Феодосій та професорсько-викладацький колектив, від Києво-Микільського Пустинного монастиря вітання підписав його настоятель вікарій Київської єпархії єпископ Інокентій

разом із намісником ієромонахом Серапіоном та іншим ченцями, надійшло привітання і від причту кафедрального Софійського собору та представників старшого духовенства міста Києва та Київської міської управи тощо [33, с. 135 – 158]. Також на адресу Золотоверхої обителі було надіслано багато вітальних телеграм як від духовних, так і від світських осіб [33, с. 158 – 164].

У привітанні від Почаївської лаври були написані такі слова: «...Достойна уваги та обставина, що в XVII ст. за промислом Божим на чолі монастирів Михайлівського та Почаївського стояли настоятелі, що носили одне й теж ім'я, які прославилися благочестивим життям та енергійним захистом православ'я проти унії. Це преподобний Іов (Залізо), ігумен Почаївський, та Іов (Борецький), ігумен Золотоверхо-Михайлівський, а з 1620 р. митрополит Київський... Почаївська лавра серед своїх духовних скарбів, крім багатоцілющих мощей преподобного Іова, має в себе і храм святої великомучениці Варвари і часточку її мощей – величне джерело зцілення від хвороб душевних та тілесних» [33, с. 136 – 137]. У привітанні від академії висловлювалась подяка Михайлівській обителі такими словами: «...Живим зв'язком академії з Михайлівським монастирем було те, що багато з її вихованців ставали настоятелями і керівниками чернецтва, що проживало в ньому. Завдяки їх сприянню академія отримувала від обителі допомогу та підтримку для більш успішного досягнення тих цілей, для яких вона була заснована, а в літописах академії записані немалі пожертви, отримані нею від обителі. Ці жертви особливо цінними були тоді, коли академія перебувала у скрутному становищі. Останнім часом, коли існування академії належно забезпечене урядом, Михайлівський монастир не відмовляв у притулку бідним юнакам, які прагнули поступити в академію на навчання, однак до закінчення екзаменів не допускалися в стіни духовної школи. Про це вони згадують з великою вдячністю, а деякі з них навіть удостоїлися високого ієрархічного служіння...». В кінці, крім ректора академії, стоять підписи викладачів: в. о. інспектора академії проф. В. Завитневич, проф. академії Василій Певницький, заслужений ординарний професор М. Петров, заслужений ординарний професор С. Голубев, заслужений ординарний

професор К. Попов, заслужений ординарний професор Н. Дроздов, проф. протоієрей Федор Титов, заслужений ординарний професор А. Розов, екстраординарний професор прот. Федор Покровський, проф. прот. Іоан Корольков, екстраординарний професор Василій Екземплярський, в. о. доцента В. Іваницький, в. о. доцента Микола Пузанов, помічник інспектора академії Герасим Скибін, в. о. доцента священник Миколай Гросу, екстраординарний професор Сергій Песоцький, екстраординарний професор священник Олександр Глаголев, в. о. доцента ієромонах Анатолій, бібліотекар академії Амвросій Криловський, помічник бібліотекаря академії Петро Гдешинський, помічник секретаря ради і правління академії Григорій Миколайович [33, с. 137 – 139].

Опісля надворі просто неба поставили столи і пригощали бідних богомольців. Для поважних гостей святковий обід був влаштований в приміщенні клубу Купецького зібрання (нині – будинок Національної філармонії) [19, с. 97]. Монастир роздав для богомольців 16300 образків великих і малих, до 40 тисяч брошур, листків і акафістів св. великомучениці Варвари, 1000 металевих сувенірних кварт для води, спеціально виготовлених до ювілею, тощо [27, с. 32, 33].

13 липня, ввечері, в залі Київського релігійно-просвітительського товариства відбулось урочисте зібрання – акт Києво-Михайлівського монастиря за участю запрошених архіпастирів та високих гостей. Після виконання тропарів архістратигу Михаїлу та св. великомучениці Варвари почалось засідання. Першим виступив настоятель Золотоверхого монастиря Преосвященний єпископ Чигиринський Агапіт [12, арк. 1], який подякував усім, хто долучився до проведення цього величного ювілею: архіпастирям, імператору Миколі II, усьому духовенству, міській владі, яка в ознаменування 800-річного ювілею відкрила у Києві два училища – Михайлівське та Варваринське. Після настоятеля говорили промови наглядчак Києво-Софійського училища архімандрит Димитрій (про значення монашества і монастирів) та професор Академії С. Голубев («Про час заснування Києво-Михайлівського монастиря і про значення його серед інших київських обителей в різні періоди його існування»). Ця промова, на жаль, не була закінчена. У пе-

рерах між промовами були виконані піснеспіви з концерту Бортнянського «Кто Богъ велий», а в кінці у виконанні тріо прозвучали піснеспіви на честь св. великомучениці Варвари та київським розспівом «Достойно є». Урочистий акт, присвячений 800-річному ювілею Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря, завершився близько 22 год. 30 хв. [27, с. 35 – 38].

Для увіковічення пам'яті 800-літнього ювілею Золотоверхої обителі вирішено закласти на перехресті вулиць Безаківської (сучасна С. Петлюри) та Жилянської храм і великий готель на 1200 місць та створити фонд для побудови в самій обителі окремого храму в честь св. великомучениці Варвари [13, арк. 4, 5].

Ювілейні святкування закінчилися 20 липня. У цей день відбулося закладення монастирського храму на одній із головних вулиць м. Києва – давній землі Михайлівської обителі. Після завершення пізньої літургії, яку очолював митрополит Київський Флавіан, у соборному храмі Золотоверхого монастиря відбувся хресний хід до місця закладання нового храму. Освячення місця очолив митрополит Флавіан, який власноручно поклав першу цеглину у вівтарну стіну за престолом. Настоятель Золотоверхої обителі єпископ Агапіт окропив святою водою місце для майбутньої церкви, а у фундамент була закладена дошка в мармуровому футлярі з відповідним записом [27, с. 39].

Преосвященний владика Агапіт у тому ж році був призначений правлячим архієреєм Владикавказько-Моздоцьким (з 16. 09. 1908), а невдовзі – Катеринославсько-Маріупольським (з 04. 10. 1911). Проявивши себе діяльним та енергійним архіпастирем, він систематично відвідував парафії та монастирі, проповідуючи Слово Боже. Деякі з проповідей були опубліковані в єпархіальних відомостях (Владикавказьких за 1908 – 1911 та Катеринославських за 1911 – 1917). Під час 1-ої світової війни опікувався збором коштів та благодійною допомогою постраждалим. У приміщенні архієрейського дому в Катеринославі ним було організовано військовий лазарет.

Був відзначений орденами св. Анни (1 та 2 ступенів), св. Володимира (2 і 3 ступенів). У серпні 1917 та вересні 1918 років як правлячий архієрей Катеринославської єпархії

брав участь у Помісному соборі РПЦ. У жовтні 1917 року висунув свою кандидатуру на патріаршество, але отримав підтримку лише 5 соборян. Ухвалою Патріарха Московського і всієї Росії Тихона (Беллавина) та синоду від 25 квітня 1918 року піднесений до сану архієпископа.

Преосвященніший владика Агапіт був одним з організаторів й активним учасником Всеукраїнського церковного собору 1918 року: головував у передсоборній раді, комісії з питань єпархіального управління та парафіяльного життя (з січня 1918) та господарській комісії (з червня 1918). Також владика входив до складу соборної ради. Підтримуючи процес українізації церковного життя, навіть під час засідань собору активно обстоював ідею автокефалії УПЦ.

19 грудня 1918 року на Софійській площі у Києві архієпископ Агапіт зустрічав та вітав війська Директорії УНР на чолі з С. Петлюрою. Після цього у Свято-Софійському соборі 22 січня 1919 року відправив урочистий молебень з нагоди встановлення української влади та проголошення Акта Злуки між УНР та ЗУНР. Досить показовим є те, що після прийняття закону УНР «Про верховне управління Української православної автокефальної синодальної Церкви» від 1 січня 1919 року, саме він очолив новостворений вищий орган церковного управління на теренах України – Св. синод УАПЦ, що не підпорядковувався Московському Патріархату (діяв у Києві в січні – лютому 1919). Тож відповідно до цього Закону Українська Церква зі своїм Святим синодом та ієрархією позбавилася будь-якої залежності від Всеросійського Патріарха. Найвища законна влада, судова й адміністративна переходила до Собору Всеукраїнської Церкви. Для постійного керівництва церковними справами, за законом, був необхідний Святий синод із двох єпископів, одного протопресвітера, одного протоієрея, одного диякона та трьох мирян.

Разом з тим, владика активно впроваджував звершення богослужінь українською мовою із поминанням імен очільників УНР (замість імені патріарха Тихона і митрополита Антонія Храповицького). Для участі в першому синоді уряд також запросив єпископа Кременецького Діонісія Валединського та протоієрея Василя Липківського.

Після падіння Директорії навесні 1919 року владика виїхав до Одеси, а потім на Кубань, де знаходились війська під командуванням генерала А. Денікіна. Восени 1919 року в м. Ставрополі ВВЦУ ЮВР (Временное высшее церковное управление на Юго-Востоке России) розглянуло справу архієпископа Агапіта, звинуваченого в автокефалістській діяльності та припиненні церковного спілкування з патріархом Тихоном [15, с. 82].

25 – 26 листопада 1919 року архієрейський собор у складі 12 єпископів у м. Новочеркаську засудив архієпископа Агапіта, звільнивши з кафедри та заславши до Балаклавського Свято-Георгіївського монастиря (на мисі Фіолент поблизу Севастополя). Препосвященніший владика Агапіт повернувся до активної церковної діяльності після припинення існування ВВЦУ ЮВР (у листопаді 1920) завдяки сприянню однокурсника по КДА архієпископа Таврійського Димитрія (Абашидзе). Спочатку він обіймав посаду настоятеля Свято-Георгіївського монастиря, а у 1921 році де-факто знову керував Катеринославською єпархією. Архієпископ Агапіт не підтримав Першого Всеукраїнського православного церковного собору, що відбувся 14 – 30 жовтня 1921 року в Св. Софії в м. Києві та не визнав «пресвітерських хіротоній», звершених на ньому. Як очільник територіально найбільшої в Україні єпархії (Катеринославська, Запорізька та Донецька губернії) намагався протидіяти утвердженню на її теренах структур обновленської Церкви, погрожуючи позбавленням сану її прихильникам. Через це улітку 1922 року був заарештований органами ДПУ.

13 листопада 1922 року владика Агапіт був заарештований вдруге за доносом (згідно з припущенням дослідників – вікарного єпископа Йоаникія Соколовського) про приховування ним від держави значних церковних коштовностей (в архієрейському саду знайшли велику кількість церковного начиння, приблизна вартість якого вимірювалася у декілька трильйонів рублів). Суд над ним так і не відбувся, хоч влада й готувала показовий процес в Гуврев-трибуналі. Високопреосвященніший владика Агапіт – невтомний працівник на ниві Христовій – упокоївся в Катеринославській в'язниці від висипного тифу на 56-му році життя. Місце поховання архіпастиря невідоме [15, с. 83].

Отже, так завершив свій земний шлях архіпастир, який все своє життя служив Богу та рідному народу, проповідуючи Слово Боже та піклуючись про зростання чи то Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря, чи то Катеринославської єпархії. Справді, в час його настоятельства Золотоверха обитель досягла апогею свого розвитку, святкуючи величний 800-літній ювілей з часу закладення кам'яного храму обители. Так велично та славно святкувала Золотоверха обитель. З небувалим розмахом відбувались усі урочисті заходи. З часом постав прекрасний новозбудований храм Преображення Господнього неподалік залізничного вокзалу. Мабуть виріс би і в самій обители храм в честь милості Божої за молитвами св. великомучениці Варвари, та з приходом безбожної влади почалось нерозумне нищення Золоточолого монастиря, закриття та руйнування його храмів, вилучення скарбів духовних, заслання і ув'язнення його насельників.

Джерела:

1. Біблія : книги Священного Писання Старого та Нового Завіту / в українському перекладі з паралельними місцями та додатками. – К. : Видання Київської патріархії Української Православної Церкви Київського Патріархату, 2004. – 1407 с.
2. Документи Юго-Восточного русского церковного Собора, относящиеся к учреждению Временного Высшего церковного управления // Крячко Н. Н., свящ. Учреждение Временного Высшего церковного управления на Юго-Востоке России в 1919 году // ВЦИ. – 2008. – Вып. 1 (9). – С. 13 – 16, 24 – 25, 27 – 29.
3. Наречение и хиротония ректора Екатеринославской духовной семинарии архимандрита Агапита во епископа Уманского, викария Киевской епархии // Приб. Ц. Вед. – 1902. – № 15 – 16. – С. 551 – 552.
4. Священный Собор Православной Российской Церкви. Деяния. – Кн. 1. Вып. 1. – М., 1918. – С. 60, 98, 120; Кн. 3. – Пг., 1918. – С. 53, 55.

5. ЦДІАК України. Ф. 127. – Оп. 1005 (1911 г.). – Спр. 116. – Арк. 1 зв., 2.
6. ЦДІАК України. Ф. 127. – Оп. 1005 (1914 г.). – Спр. 156. – Арк. 3.
7. ЦДІАК України. Ф. 169. – Оп. 4. – Спр. 7. § 2. – Арк. 11 зв.
8. ЦДІАК України. Ф. 169. – Оп. 6. – Спр. 315. – Арк. 6.
9. ЦДІАК України. Ф. 169. – Оп. 8. – Спр. 4384. (нач. 14 марта 1903 г.). – Арк. 2 – 16 зв.
10. ЦДІАК України. Ф. 169. – Оп. 8. – Спр. 4385. – Арк. 2 – 3 зв., 4 – 357.
11. ЦДІАК України. Ф. 169. – Оп. 8. – Спр. 4399. (5 августа 1903 г.). – Арк. 1.
12. ЦДІАК України. Ф. 169. – Оп. 8. – Спр. 4447. – Арк. 1.
13. ЦДІАК України. Ф. 169. – Оп. 8. – Спр. 4877. – Арк. 3 – 5.
14. ЦДІАК України. Ф. 169. – Оп. 8. – Спр. 5387. – Арк. 3.

Література:

15. Агапіт (Вишневецький Антоній Йосифович) // Київська духовна академія в іменах: 1819 – 1924 : енциклопедія : в 2 т. / упоряд. і наук ред. М. Л. Ткачук ; відп. ред. В. С. Брюховецький. – Т. 1 : А – К. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2015. – С. 81 – 83.
16. Бойко О., Сніда Є. Постать архієпископа Катеринославського Агапіта на тлі церковно-політичних процесів післяреволюційної доби (1917 – 1924 рр.) // Придніпров'я : історико-краєзнавчі дослідження. – 2010. – № 8. – С. 225 – 233.
17. Введенский Д. Под сенью Киевских святых // Въ память 800-летия Киево-Михайловскаго Златоверхаго монастыря 11 іюля 1108 г. – 11 іюля 1908 г. – К. : Типогр. Киево-Печерской Успенской Лавры, 1909. – С. 224 – 226.
18. Высочайшая телеграмма Его Императорскаго Величества Государь Императора Николая Александровича // Въ память 800-летия Киево-Михайловскаго Златоверхаго монастыря 11 іюля 1108 г. – 11 іюля 1908 г. – К. : Типогр. Киево-Печерской Успенской Лавры, 1909. – С. 5 – 6.
19. Галайба В. Життя монастирське. Останнє століття // Пам'ятки України. – К., 1999. – Ч. 1. – С. 95 – 97.
20. Димитрій (Рудюк), митр., Клос В., прот. Києво-Михайлівський Золотоверхий монастир. – К. : [Видавничий відділ Української Православної Церкви Київського Патріархату], 2013. – 416 с.
21. Извещеніе верующей православной Россіи отъ Киево-Михайловскаго Златоверхаго монастыря, въ древнемъ соборе котораго почиваютъ цельбоносныя мощи святыхъ великомученицы Варвары // Въ память 800-летия Киево-Михайловскаго Златоверхаго монастыря 11 іюля 1108 г. – 11 іюля 1908 г. – К. : Типогр. Киево-Печерской Успенской Лавры, 1909. – С. 11 – 16, 31 – 32.
22. Ігнатуша О. Православна церква і російська агресія в Україні (1919 – 1920 рр.). Ч. 1: Ідейні орієнтири та характер діяльності // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – Вип. XXXVIII. – Запоріжжя, 2014. – С. 126, 128; Ч. 2: Суперечності взаємодії церкви та політичних режимів // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – Вип. XXXIX. – Запоріжжя, 2014. – С. 88, 90.
23. К пятилетию архипастырского служения преосвященнейшего Агапита, епископа Екатеринославского и Мариупольского, в Екатеринославской епархии // Екатеринославские Епархиальные Ведомости. – 1916. – № 35. – Отд. Неофиц. – С. 530 – 542.
24. Кострюков А. Старопольский Собор 1919 г. и организация Временного церковного управления на Юго-Востоке России // Уральский исторический вестник. – 2008. – № 4 (21). – С. 73 – 74.
25. Краткие биографические сведения о кандидатах на кафедру киевского епархиального епископа, выставленных различными учреждениями и организациями // Киевский епархиальный вестник. – Прибавление. – 1918. – № 4. – С. 15.
26. Новое назначение на епископскую кафедру // Приб. Ц. Вед. – 1902. – № 13. – С. 462 – 463.
27. Празднованіе 800-летия Киево-Михайловскаго Златоверхаго монастыря // Въ память 800-летия Киево-Михайловскаго Златоверхаго монастыря 11 іюля 1108 г. – 11 іюля 1908 г. – К. : Типогр. Киево-Печерской Успенской Лавры, 1909. – С. 17 – 30.
28. Приветственныя телеграммы // Въ память 800-летия Киево-Михайловскаго Златоверхаго монастыря 11 іюля 1108 г. – 11 іюля 1908 г. – К. : Типогр. Киево-Печерской Успенской Лавры, 1909. – С. 158 – 164.

29. Скалозуб Ю. История Екатеринославской епархии 1775 – 1917. Днепропетровск, 2001. – С. 410 – 413.
30. Стародуб А. Всеукраїнський православний церковний Собор 1918 року : огляд джерел. – К., 2010. – С. 30, 45, 46, 68, 72, 109, 129, 139, 219.
31. Стародуб А. Агапіт // Тернопільський енциклопедичний словник : у 4 т. / редкол.: Г. Яворський та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний комбінат «Збруч», 2004. – Т. 1: А – Й. – С. 23.
32. Тригуб О. Російська Православна Церква в Радянській Україні 20 – 30-их рр.: інституційний розкол та міжконфесійні відносини : дис. ... д-ра істор. наук : 07.00.01. – К., 2009. – С. 116 – 124.
33. Юбилейныя приветствія Кієво-Михайловскому Златоверхому монастирю, выраженныя въ адресахъ, письмахъ и телеграмахъ // Въ память 800-летія Кієво-Михайловскаго Златоверхого монастиря 11 іюля 1108 г. – 11 іюля 1908 г. – К. : Типогр. Кієво-Печерской Успенской Лавры, 1909. – С. 135 – 164.



*Archpriest Vitaliy Klos, Doctor of Church History, Professor,
Vice Rector on scientific work and professor of department of church-
historical and practical disciplines of the Kyiv Orthodox Theological Academy*

**REVEREND AGAPIT (VYSHNEVSKY) AS THE ABBOT
OF THE ST. MICHAEL'S GOLDEN-DOMED MONASTERY
(1902 – 1908)**

(To the 150th anniversary since birth)

The article is dedicated to the 150th anniversary of the birth of the Bishop of Uman (1902), Chygyryn (1907), Vladikavkaz-Mozdok (1908), Ekaterynoslav-Mariupol (1911), archbishop (1918), chairman of the Holy Synod of the UAOC (1919)) Agapit (Vyshnevsky). The life story of the archpastor is briefly outlined. A focus on his ministry at the abbot of the St. Michael's Golden-Domed Monastery, which celebrated its glorious 800-year anniversary in 1908 since the foundation of the stone church of the monastery.

Information is given about monastic construction and renovation of martyrrium of St. Great Martyr Barbara. The work of the archpastor and his position regarding the autocephaly of the Ukrainian Church are briefly described.

Key words: *Bishop of Uman, Chygyryn, Katerynoslav, Archbishop Agapit (Vishnevsky), St. Michael's Golden-Domed Monastery, renovation of martyrrium, constructing of hotel buildings, anniversary, law on autocephaly, UNR.*

